

TÜRKÇEDE BELİRSİZ ARTIKLI (KÜSURLU) SAYILAR

Selahittin TOLKUN*

Öz: Türkçede sayı sıfatları *asıl sayı sıfatı*, *sıra sayı sıfatı*, *kesir sayı sıfatı*, *üleştirme sayı sıfatı* ve *topluluk sayı sıfatı* olarak sınıflandırılmakta ve bu sınıflandırmada “yetmiş küsur yaşında”, “yüz kadar insan”, “kırkın üzerinde insan” gibi farklı sayı sıfatları bulunmamaktadır. Bu yazımızda biz, bunlardan “yüz küsur yaşında” örneği için *belirsiz artıklı (küsurlu) sayı sıfatı* kavramını önermekteyiz. Dolayısıyla buradaki sıfat olan kısmı isim olarak da *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* olarak adlandırmaktayız. Gerek tarihî gerekse günümüz Türk lehçelerinde genelde *on* ve üstü (*on, yirmi ... yüz, bin, yüz bin, milyon, milyar* vb.) sayılarından sonra nispeten önemsiz sayılan kısımlar yuvarlanarak ifade edilirken değişik kelimelerden yararlanılmaktadır. Günümüz Türkiye Türkçesinde yazı dilinde bu amaçla Arapça kökenli *küsür* kelimesi kullanılır. Türkiye Türkçesi konuşma dili yanında diğer birçok lehçede ve tarihî Türk yazı dillerinde ise “kaç, ne kadar” anlamlarındaki soru kelimeleri veya “bu kadar, o kadar” anlamlarına gelen sıfatların kullanıldığı görülmektedir. Bunlar içinde ne yaygın olanı *nice* “kaç, ne kadar” soru sıfatı ve değişkeleridir. Bizim *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* olarak adlandırdığımız bu sayılar Türkçede esasen bir tür sayı sıfatı görevini üstlenmektedirler. Tarihî ve günümüz Türk yazı dilleri yanında özellikle Kırgız kültürünün ansiklopedisi niteliğindeki Manas destanında “kaç” anlamındaki *neçe* ve *kança* kelimeleriyle belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar türetilmesi bizlere Türkçenin böyle bir ifadeye bir ihtiyaç duyduğunu ve bu ihtiyacı da yine Türkçe kelimelerle karşıladığını göstermektedir. Klasik dönem şiirinde *yüz, bin* ve *yüz bin* sayıları gerçek anlamı dışında *çokluk, aşırılık, mübalağa* ifadesi taşır. Aynı şekilde bu sayılar belirsiz artıklı (küsurlu) sayılara dönüştürüldüğünde (ör.: *yüz nece yara, bin kaç yıl* vb.) ortaya çıkan sayı artık “çoktan da çok, en çoktan da çok” gibi bir anlam bildirmektedir. Dolayısıyla belirsiz artıklı (küsurlu) sayıların kimi zaman mübalağayı daha mübalağa etmek için kullanıldığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: *artıklı (küsurlu) sayılar, belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar, miktar bildiren soru kelimelerinin farklı işlevleri, klasik Türk şiirinde belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar.*

INDEFINITE RESIDUAL NUMBERS IN TURKISH

Abstract: In Turkish grammar literature, numeral adjectives are classified as *asıl sayı sıfatı* “principal numeral adjective”, *sıra sayı sıfatı* “ordinal adjective”, *kesir sayı sıfatı* “fraction adjective”, *üleştirme sayı sıfatı* “distribution adjective” and *topluluk sayı sıfatı* “community adjective”. This classification is insufficient to define the type of numeral adjectives in structures such as *yetmiş küsur yaşında* “seventy-odd years old”, *yüz kadar insan* “about a hundred people” and *kırkın üzerinde insan* “more than forty people”. Here in this article, we propose the concept of *belirsiz artıklı (küsurlu) sayı sıfatı* “indefinite residual number adjective” for the type of numeral adjectives found in structures such as “one hundred-odd years old”. Therefore, we call the adjective part here as *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* “indefinite residual numbers”. In both historical and contemporary Turkish dialects, different words are used while rounding the relatively unimportant parts after the numbers ten and above (ten, twenty ... hundred, thousand, hundred thousand, million, billion, etc.). In today’s Turkey Turkish, the Arabic origin the word “küsür” is used in the written language for this purpose. In the spoken language of Turkey Turkish, in other Turkish dialects and historical Turkish written languages, question words meaning “how many, how much” or adjectives meaning “this much, that much” are used for this purpose. What is most common among them

* Prof. Dr, Anadolu Üniversitesi, e-posta: stolkun@anadolu.edu.tr / ORCID: 0000-0002-0603-7010.

is the interrogative adjective *nice* “how many, how much” and its allomorphs. These numbers, which we call *indefinite residual numbers*, essentially take on the task of numeral adjective in Turkish. In the Manas epic, which is almost an encyclopedia for Kyrgyz culture, indefinite residual numbers are expressed with the words *neçe* and *kañça*, which mean “how many”. In addition, the derivation of indefinite residual numbers with the word *bunca* by Aşık Ömer, one of the Anatolian-Crimean folk poets, shows us that Turkish needs such an expression and meets this need with Turkish words. In the classical period poetry, the numbers *one hundred*, *one thousand* and *one hundred thousand* carry the expression of *multiplicity*, *extremism* and *exaggeration*, apart from their real meaning. Likewise, when these numbers are converted to indefinite residual numbers (eg, *yüz nece yara*, *bin kaç yıl* etc.), the resulting number now conveys a meaning such as “more than most, most of all”. For this reason, it can be said that sometimes indefinite residual numbers are used to increase the degree of exaggeration.

Keywords: *residual numbers, indefinite residual numbers, different functions of quantitative question words, Indefinite residual numbers in classical Turkish poetry.*

Giriş

Türkçede sayı sıfatları *asıl sayı sıfatı*, *sıra sayı sıfatı*, *kesir sayı sıfatı*, *üleştirme sayı sıfatı* ve *topluluk sayı sıfatı* olarak sınıflandırılmakta ve bu sınıflandırmada “yetmiş küsur yaşında”, “yüz kadar insan”, “kırkın üzerinde insan” gibi farklı sayı sıfatları ele alınmamaktadır. Bu yazımızda biz bunlardan “yüz küsur yaşında” örneği için *belirsiz artıklı (küsurlu) sayı sıfatı* kavramını önermekteyiz. Dolayısıyla buradaki sıfat olan kısmı isim olarak da *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* olarak adlandırmaktayız.

Türkiye Türkçesinde *on* ve üstü (*on*, *yirmi ... yüz*, *bin*, *yüz bin*, *milyon*, *milyar* vb.) sayılarından sonra nispeten önemsiz sayılan kısımlar *küsur* olarak yuvarlanarak ifade edilir: *yüz küsur yıl*. Esasen sıfat olarak kullanıldıklarından dolayı *belirsiz artıklı (küsurlu) sayı sıfatları* diye adlandırabileceğimiz bu yapılarda, söylenen tam sayı, bahsi geçen alanla ilgili konuşanlar için önemli bir dönüm noktasıdır ve bu, tam sayıyla vurgulanır. Ancak vurgulu tam sayı noktasının bile aşıldığı ve bu aşılma kısmı tam olarak belirtmek lüzumsuz görüldüğünde aşılma kısmı örtük biçimde belirtmek için birtakım kelime veya kelime grupları kullanılır: *kırk küsur yıl*, *yetmiş bilmem kaç kişi*, *bir milyon şu kadar para* vb. Bunlardan *küsur* ile kurulanlar yazı, diğerleri ise konuşma dilinde görülmektedir.

Küsur kelimesi için TDK'nin çevrim içi sözlüğünde Arapça kökenli olduğu belirtilmekte ve 2. alt başlıkta “*isim* Tam sayıdan sonra gelen kesirli sayı” denilmektedir (<https://sozluk.gov.tr>). Aynı şekilde çevrimiçi *Kubbealtı Lugatı*'nda ise *küsûr* maddesinin 2. alt başlığında “Bir sayıdan sonra kullanıldığında belli olmayan küçük bir miktar bildirir.” açıklaması bulunmaktadır (<http://lugatim.com>).

Türkiye Türkçesinde Arapça kökenli *küsur* kelimesi dışındaki yapılar incelendiğinde bunların esasen “kaç” ve “ne kadar” anlamlarına gelen kelime veya kelime grupları olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde yaptığımız taramalarda tarihî Türk yazı dilleri ile birçok günümüz

Türk lehçesinde bu anlamlardaki kelimelerin gerçek anlamları dışında *belirsiz artıklı (küsurlu) sayıların* oluşumunda görev aldıkları görülmektedir.

Aslında Türk lehçelerinde belirli bir sayı vurgulanarak üstünü de örtük belirtmek için bir noktada *küsür* anlamına gelebilecek başka kelime veya kelime öbekleri de bulunmaktadır: Türkiye Türkçesinde çıkma hâli eki almış belirli bir sayıdan sonra *fazla, aşkın, çok*; tamlayan hâli eki almış sayıdan sonra *üstünde, üzerinde* edatlarıyla da küsura yakın bir anlam belirtilebilmektedir. Özbek Türkçesinde çıkma hâli eki almış belirli bir sayıdan sonra *âşiq, âşgân, ziyâd, ârtiq, köp* vb. kelimelerden birisi getirilerek, söz konusu sayının tamamlandığı ve bunun üstüne çıktığı anlamı kazandırılır. Kırgız Türkçesinde de benzer şekilde çıkma hâli eki almış belirli bir sayıdan sonra *aşık, aşuun, aşkan, artık, köp* vb. kelimeler de küsura yakın ifadeler için kullanılmaktadır. Mesela Türkiye Türkçesinde “İman yetmiş küsur şubedir.” dinî inanişinin Kırgız lehçesinde “İyman çetimişten aşuun bölüktördön turat” ([http:-1](http://-1)) şeklinde de söylendiği çevrim içi sayfalarda görülmektedir.

Tarihî metinlerimizde ise artıklı (küsurlu) belirsiz sayılarda *nice* “kaç” ile *bunca* ve *anca* “bu kadar, o kadar” kelimelerinin deşışkeleri kullanılmıştır. Bilindiğı gibi klasik şiirimizde *yüz, bin* veya *yüz bin* sayıları, gerçek anlamları yerine *mübalağa, abartı, sonsuz miktar* gibi anlamları bildirir ve bunlar *nice* ile *bunca* veya *anca* ile kullanıldığında gerçek anlamından “en büyük sayıdan da çok” gibi bir anlama dönüşür. Mesela, Babür, aşağıdaki beytinin ilk mısraında “Sevgili, canıma yüz eziyet, gönlüme de yüz küsur eziyet eder.” demektedir. Şair, burada *yüz* kelimesini “çok sayıda, sayısız” gibi bir anlamda, *yüz ança* derken de “çok sayıda, sayısız” ifadesinden de daha fazlasını kastetmektedir.

Cânğa kıllur yüz sitem könlüme yüz ança hem

Köz aqızur cüy-ı gam şüh-ı belâ cüyüdin (Yücel, 1995, s. 174)

Yazımızda ilk önce tarihî metinlerde ardından bazı günümüz Türk lehçelerindeki belirsiz artıklı (küsurlu) sayıları oluşturan yapılar belirlenecek ve bu yapılardaki *küsür* anlamına gelen kelimeler incelenecektir.

Makalede verilen metinlerin yazımında izlenen yol

Bu çalışmada Osmanlı Dönemi ile Azerbaycan lehçesi ve Kerkük Türkmen ağzına ait metinlerin günümüz Türkiye Türkçesine aktarması yapılmayacaktır.

Azerbaycan dışında bütün Türk lehçelerine ait örnek metinler *34 Harfli Türk Dünyası Dünyası Ortak Ortak Alfabetiyle* verilecektir.

Özbek Türkçesiyle yazılmış Kiril veya Latin harfli metinler de *34 Harfli Türk Dünyası Ortak Alfabesiyle*; ancak göndermeler, eser adları ve ilgili eserler kaynakçada günümüz Latin kökenli Özbek alfabesiyle verilecektir.

Aynı şekilde Türkmen Türkçesiyle ilgili Kiril veya Latin harfli metinler de *34 Harfli Türk Dünyası Ortak Alfabesiyle*; ancak göndermeler, eser adları ve ilgili eserler kaynakçada günümüz Latin kökenli Türkmen alfabesiyle verilecektir.

Özbekistan’da yayımlanan klasik dönem metinleri için Türkiye’de kullanılan transkripsiyon alfabesine uyarlanmıştır.

Son olarak internet gazetelerinden alınan kimi yazılarda yalnızca yazar ve yılı verilmiş; sayfa numarası bulunmadığı için verilmemiştir.

Klasik Türk Edebiyatı Metinlerinde Küsur İfadesi

Gerek Türkistan gerekse Anadolu sahası klasik edebî metinlerde biz *on* ve katları yanında özellikle *yüz* ve *bin* sayılarından sonra *bu kadar*, *o kadar* (ör.: *bunca ~ munça*, *ança ~ anca*) veya *kaç*, *ne kadar* (*niçe ~ nice ~ neçe ~ neçe*) anlamlarına gelen kelimelerin kullanıldığını görüyoruz. Bilindiği gibi klasik edebiyatta *yüz*, *bin* veya *yüz bin* sayıları hatta bunların Farsça (*hezâr*, *sad*, *sad hezâr*) karşılıkları çok defa mübalağalı miktar bildirir. Bu durumu gösteren örnekler yazımızın devamında verilecektir. *Yüz*, *bin* ve *yüz bin* sayılarındaki söz konusu durum günümüzde de hâlen sürmektedir. “Bin” kelimesi için TDK’nin verdiği 4. tanım şöyledir: *pek çok, çok sayıda*. Yine TDK’nin “yüz” kelimesi ile ilgili 4. tanımı olan “Kere, kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz” ifadesi de burada belirttiğimiz durumu göstermektedir (<https://sozluk.gov.tr>).

Sonuç olarak klasik edebiyatta mesela *yüz küsur* anlamına gelen ibare artıklı sayı sıfatı yanında aynı zamanda “çok sayıdakinden de çok, çoktan da çok” gibi bir anlama gelmektedir.

Türkistan Sahası

Türkistan sahası klasik metinlerde esasen *munça* “bu kadar” ve *ança* “o kadar” kelimeleri küsur işlevinde kullanılmıştır. Ancak bu yazının ileriki sayfalarında da görüleceği üzere günümüz Türkistan lehçelerinde *munça* ve *ança* yerine daha ziyade *neçe* “kaç” veya *kança* “kaç” ile bunların değişkeleri kullanılmaktadır. Dolayısıyla Doğu Türkçesinin tarihî metinlerinde de bu kullanımın olması kuvvetle muhtemeldir.

Küsur belirtmede kullanılan *munça* ve *ança* kelimelerini ilk defa Harezmi sahasında görüyoruz. Ancak buradaki *miñ munça nerseler* “binlerce nesnelere” örneğinde küsurdan ziyade çokluğu pekiştirmek, *on ança māl* “on misli mal” anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Bu kamuğ nerselerini tağı miñ munça nerselerini köz yumup açğunça yaratğu yarağı bar erdi. “Bütün bu nesnelere ve daha binlerce nesneyi göz yumup açincaya kadar yaratacak gücü vardı.” (Rabg‘uziy, 1991, s. 12)

“Yana Cebrail yārlıg tēgürdi: Ey, Musā, Kārunga aygıl, mālınıñ beşde birini çıgāylarğa bērsün, tört yēlük āssun. On ança māl bērayın. “Yine Cebrail buyruk getirdi ey Musa Karuna söyle malının beşte birini fakirlere versin dört assın. (Ben ona) on misli mal vereyim.” (Rabg‘uziy, 1991, s. 14; Ata, 1997 s. 176).

Doğu Türkçesinin Çağatay Dönemi eserlerinde de *munça* ve *ança* kelimelerinin küsur veya abartıyı arttırmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Nevâî'nin Mahbûbu' -Kulûb adlı eserinden alınan örnekte, *munça* kelimesi küsur işlevindedir.

/.../ andağ kişiğe yüz munça meşakkat ne buşar. “/.../ öyle kişiye yüz küsur sıkıntı ne zarar verir (Ölmez, 1993, s. 119).

Nevâî aşağıdaki beytinde “Bedenimin her tarafında ayrılık yanıkları görünüyorsa (buna şaşırmanın aslında) canımın her tarafında da yüzlerce gizli yanık vardır.” demektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi *yüz* sayısı klasik şiirde gerçek anlamı yerine *mübalağa*, *aşırılık*, *çokluk*, *çok sayıdalık* bildirir ve bu şiirde “her taraf” kelimesinde de aynı anlam vardır. Şair ilk beyitte “her taraf” ile belirttiği çok sayıda olma durumunu, *yüz ança* ile daha da mübalağa ederek “çok sayıdan da çok” demek istemiştir.

Er tenimde zâhir olmuş dâğ-ı hicrân her taraf

Cânda hōd yüz ança bardur dâğ-ı pinhân her taraf. (Kaya, 2002, s. 238)

Osmanlı Sahası

Osmanlı metinlerinde küsur belirtmek için *niçe* ~ *nice*, *kaç* yanında *anca* ~ *ança*, *bunca* kelimeleri kullanılmıştır:

Tursun Bey Tarihi'nden

/.../ ve iki yüz niçe nâmdâr beğlerini kemend-i esr ü kahra dizdiler /.../ (Tulum, 1977, s. 156);

/.../ e'âdi-i devlet elinden yiğirmi niçe müstaķil memleketler istinzâ' idüp /.../ (Tulum, 1977, s. 150)

Osmanlı metinlerinde geçen “anca” kelimesinin sayılarla kullanıldığı örneklerin günümüz Türkiye Türkçesine alan uzmanlarınca farklı çevrildikleri görülmektedir.

Ser-defter-i ehl-i rûzgârem / Her niçe desem yüz anca varem (Fuzuli, 1996, s. 176).

Fuzuli'ye ait yukarıdaki beyti, Muhammet Nur Doğan “Zamâne insanların en ileri geleniyim. (kendim için) ne desem, onun yüz katı kadar değerim vardır.” şeklinde (1996, s. 177); Hüseyin Ayan ise “Zemânenin başında gelirim. Her nice desem, yüz o kadar da varım.” diye açıklar (1981, s. 147).

Aşağıdaki örnek Gülşehri'ye aittir. Şair burada *yüz biñ* sayısıyla çokluğu ifade etmekte ve *ança* ile bu durumu pekiştirmektedir. Ancak bu örnekte de “yüz bin küsur” şeklinde bir temel anlam bulunmaktadır.

Kim baña virür-ise bir hōş selâm

Yüz biñ ança ala benden hōş peyâm (Yavuz, 2007)

Aynı şekilde Hoca Dehhanî'ye ait aşağıdaki beytin ikinci mısraındaki “yüz anca vefâ” kelime grubu ilk bakışta “yüz küsur vefa” anlamındayken gerçekte “çok sayının da ötesinde” gibi bir anlam kastedilmektedir.

Yāruñ bugün benüm-ile yavlağ şafâsı var

Kim bir cefâ kılsa yüz anca vefâsı var (Ersoy-Ay, 2017, s. 121)

Kaygusuz Abdal'ın simatiyesinin aşağıdaki bölümünde altı çizili kelime grubunda *banca* kelimesi tamamen belirsiz artıklı sayılar oluşturan *küsur* ifadesi taşımaktadır.

Kırk bin kazan palûze, elli bin muhallebi

Bin banca sütlü pirinç fağfuri çanağıla (Gündüzöz, 2017, s. 11)

Aynı şekilde Osmanlı Dönemi halk şairlerinden Âşık Ömer'in bir türküsünde aşağıdaki mısra bulunmaktadır.

Bağlamışsın zülfünün tellerine bin banca can (Ergün, 1936, s. 335)

1850-1918 arası yaşamış olan Fennî'nin divanında ise günümüz Türkiye Türkçesindeki yaygın kullanım karşımıza çıkmaktadır.

Ömrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken / Doymayız hanede üçyüz senelik zad olsa (Ergin, 1996, s. 186)

Kimi Türk Lehçelerinde Küsur İfadesi

Günümüz kimi Türk lehçelerinde belirsiz artıklı sayı oluşturmak için kullanılan kelimelere baktığımızda, Türkistan ve İdil-Ural bölgesi lehçelerde esasen “kaç” anlamına gelen *neçe* veya *kança* kelimelerinin değişiklerinin kullanıldığını görüyoruz. Türkiye Türkçesi ve

bizce, bu lehçenin etkisiyle, Azerbaycan ve Özbek lehçelerinde “kaç” anlamındaki soru sıfatlarının yanı sıra bizzat “bu kadar” kelime grubunun ilgili lehçedeki söyleyişle kullanımı söz konusudur.

Türkiye Türkçesi

Günümüz Türkiye Türkçesinde belirsiz artıklı (küsurlu) sayı oluştururken yazı dilinde resmî yazılarda artık tamamen Arapça kökenli “küsür” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak konuşma diline baktığımızda *bunca*, *bu kadar*, *şu kadar*, *kaç*, *ne kadar* gibi kelime veya kelime öbeklerinin de kimi zaman “bilmem” ifadesiyle pekiştirilerek kullanıldığını görüyoruz. İstisna olarak küsur kelimesinin de söz konusu ifadeyle pekiştirildiğine rastlanabiliyor: *10 bilmem küsür yıl* ([http:-2](http://-2)). Aşağıda aldığımız bütün metinler zaten konuşma dilini yansıtan edebî türlerden alıntıdır.

Öte yandan diğer lehçelerle mukayese ettiğimizde bu yapının Türkiye Türkçesinde daha işlek olduğu ve bu amaçla aşağıda da görüleceği gibi birçok kelime veya kelime grubunun bulunduğu tanıklanmaktadır.

sayı + bunca

Bilindiği gibi Türkiye Türkçesinde “bunca” ile “bu kadar” eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. *Bunca* soru sıfatının da “küsür” işleviyle kullanıldığı aşağıdaki Mehmet Akif Ersoy örneğinden anlaşılmaktadır.

Tasavvur edilsin, olur şey değil / Ki geçmiş iken altı yüz bunca yıl! (Ersoy, 2021, s. 164)

Ancak küsur anlamında *bunca* kelimesinin kullanımına günümüz metinlerinde biz rastlamadık. Tespit ettiğimiz örnekler genelde 1950'lere kadar gelmektedir. Dolayısıyla Mehmet Akif Ersoy ve başkalarının *bunca* kelimesini kullanmasının şiir diline has bir durum olduğu düşünülebilir.

sayı + bu kadar

Bizler ki bin üç yüz bu kadar yıl seni andık (Ersoy, 2021, s. 654)

sayı + şunca

Kurtuluş Savaşından yetmiş şunca yıl sonra /.../ (Nesin, 2013, s. 13)

sayı + (bilmem) şu kadar

İki yüz şu kadar sayfa içinde bir musiki tarihi! (Mimaroglu, 1995, s. 5)

Öğrendim ki sen, / bin bilmem şu kadar kilometre irakta / bir haftadır evlisin (Damar, 2007, s. 77)

sayı + (bilmem) kaç

Kırk kaç yıllık şairanım, başladım Elif ba'ya /.../ (Solmaz, 2019)

İşi bitmiş sarışın bir yıldızcıkta, seksen bilmem kaç yıllık bir ömrü, yaşadığı kırk bilmem kaç yıla sığdırmıştı ve bu belli oluyordu (Winegardner, 2007, s. 263).

Öte yandan aşağıdaki örnekte pekiştirmek için kullanılan “bilmem” ifadesinin sayı grubunun başına getirilerek de kullanıldığını görüyoruz.

bilmem + sayı + kaç + isim

Yusuf ile Çelo Ahmet'in evinde pazarlığa tutuşmuşlar. Bilmem yüz kaç bine mi bir kaç bin yüze mi pazarlık uyuşmuş.” (Sayar, 2002, s. 154).

sayı + nice

/.../ Yunus Emre'ye bin nice gönül eriyle /.../ (Kara, 2013)

sayı + (bilmem) ne kadar

/.../ garpta yetmiş ne kadar Müslüman hükümetleri varsa /.../ (Yıldız, 2016)

Hilmi Bey senden bu üç yüz bilmem ne kadar lirayı alamayacağını pek iyi bilir.” (Ali, 2007, s. 56).

Görüldüğü gibi Türkiye Türkçesinin yazı dilindeki Arapça *küsur* yanında konuşma dilinde Türkçe kökenli oldukça zengin yapılar bulunmaktadır.

Azerbaycan Türkçesi

Azerbaycan Türkçesinde artıklı (küsurlu) sayı türetilmesinde örneklerde de görüleceği üzere “neçə” ve “bu qədər” ibareleri kullanılmaktadır.

Mənim ümmətim yetmiş neçə firqəyə bölünəcəkdir (Rəhimov, 2008, s. 218).

Yüz bu qədər il əsirlikdən və hənzur yaşanan anarxidən yeni çıxmış bir cəmiyyət /.../ (Yaqublu, 2007, s. 53).

Modern Azerbaycan Türkçesinin temellerinden sayılabilecek Sabir'in *Hophopnamesi*'nden alınan aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi “bu qədər” ifadesi klasik dönem metinlerinde olduğu gibi “çoktan da çok” anlamında kullanılmıştır.

Var sürüylə qoyunu, ilxi ilə at-öküzü, / Olsa da min bu qədər mal-qarası, acdı gözü (Sabir, 1962, s. 206).

Kerkük Türkmen Ağzı

Aslında Azerbaycan Türkçesinin bir parçası olan ancak günümüzde Türkiye Türkçesinin yoğun etkisi altındaki Kerkük Türkmen ağzında belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar için *onca* ve *bunca* kelimelerinden yararlanılmaktadır. Aşağıdaki biri Kerkük Türkmen ağzıyla diğeri büyük ölçüde Türkiye Türkçesine oldukça yakın bir dille yazılan iki şiirde, klasik dönem

şiiirinde kullanılan *anca* kelimesinin bugünkü karşılığı olan *onca* yanında *bunca* sıfatlarının mübalağayı daha da arttırmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Bin mihnete tuş oldum / Bin onca da hele var (Abdulmaged, 2019, s. 16).

Atrafımda bin bunca kara ölüm dikseler / Bu topraktan göçmeyi büyük küfür bilirim (Kadioğlu, 2007)

Türkmen Türkçesi

Türkmen Türkçesinde de belirsiz artıklı (küsurlu) sayı kurulumunda *näçe* “kaç, ne kadar” soru kelimesinden yararlanılmaktadır.

İman yetmiş (ya-da altmış) näçe bölekdir. “İman yetmiş (yahut altmış) küsur bölümdür.” (http:-3)

Özbek Türkçesi

Özbek yazı dilinde *küsür* ifadesi için yaygın olarak “kaç, ne kadar” anlamlarına gelen *neçä ~neçtä* (< *neçä+tä*) va *qänçä* kelimeleri kullanılmaktadır.

Uşbu ummät yetmiş neçä firqägä bölünädi. “Bu ümmet yetmiş küsür firkaya bölünecek.” (Tulepov 2013, s. 95)

Iymän yetmiş neçtä yäki ältmiş neçtä şu ’bädän ibârätidir. “İman yetmiş küsur veya altmış küsur şubeden ibarettir.” (Xolmatov, 2020, s.209)

/.../ bir fäslining özi bir yüz qänçä seriyädän ibârät çet el seriälläridän biri /.../ “/.../ bir sezonu yüz küsur bölümden oluşan yabancı dizilerinden biri /.../” (Usmonova, 2020)

Öte yandan günümüz Özbek yazı dilinin oluşum sürecindeki önemli kalemlerden biri olan Ceditçi şehit aydınlardan Mahmudhoca Behbudî, eserlerinde belirsiz artıklı (küsurlu) sayılarda “*bu qädär*” yanında klasik şiiirde olduğu gibi *munça* kelimelerini kullanmaktadır. Bunlardan “*bu qädär*” kelime grubunun böyle kullanımı, bizce, o dönemki Osmanlı aydınlarının etkisinin bir sonucudur.

/.../ ming bu qädär sänä songrä bizni mähviyät däräcäsindä keltürär. “/.../ bin küsür sene sonra bizi mahvolma derecesine getirir.” (Behbudiy, 1999, s. 15)

/.../ ellik munçä kitâbqä yâzılsä häm tāmām bolmäydur. “/.../ elli küsur kitapta yazılsa bile bitmez.” (Behbudiy, 1999, s. 239)

Bunların dışında internetteki taramalarımızda, Özbek Türkçesindeki kimi sayfalarda *17 ming ğäläti äräl* “17 bin küsur ada” veya *ming ğäläti kilometr uzâqlık* “bin küsur kilometre uzaklık” gibi örneklerde *ğäläti* kelimesinin küsur işlevinde kullanıldığını gördük. *O’zbek Tilining Izohli Lug’ati*’nde *ğäläti* maddesinde ise esasen “sıra dışı, tuhaf, esası belirsiz, farklı (türde), ilginç, garip, acayip” anlamları verilir; ancak *küsür* anlamına gelecek bir açıklama

bulunmaz (c. 5, s. 431). Bizce bu durum İngilizceden üstünkörü yapılan çeviriden kaynaklanmaktadır.¹

Uygur Türkçesi

Yaptığımız taramalarda Uygur Türkçesinde *neççe* (< neçe) soru kelimesinin küsur ifadesi için kullanıldığı tespit edilmiştir.

[*Şincañniñ*] *Yer astida yüz neççe xil baylığı, yer üstidimu seksen-toxsen xil baylığı bar.* “[Doğu Türkistan’ın] Yer altında yüz küsür tür zenginliği, yer üstünde de seksen doksan çeşit zenginliği var” (Sabır, 2014, s. 20).

Kırgız Türkçesi

Kırgız Türkçesinde küsur ile ilgili olarak Yudahin’in hazırladığı sözlüğün Türkiye Türkçesine çevirisinde *neçen, neçe* maddesinin 2. alt başlığında “(onlar, yüzler, binler ile bir arada oldukta) küsür: *otuz neçe som: otuz küsür ruble.*” (Yudahin, 1998, s. 583) açıklaması bulunmaktadır. Aynı sözlükteki *kaçça* “ne kadar” maddesinde ise böyle bir açıklama yoktur. Oysa biz, aşağıda görüleceği gibi, *kaçça* kelimesinin de böyle kullanıldığını tespit ettik.

Tört cüz neçe caş caşap / Mında bu kişi keliptir “Dört yüz küsür yıl yaşadıktan sonra, bu adam buraya gelmiş” (Orozbekov, 2006, s. 255).

Iyman cetimiş kaçça bölüktön turat. “İman yetmiş iki şube oluşur” (Yiğit-Keleş, 2018, s. 31).

Altımış kaçça mergendi /.../ “Altmış küsur iyi avcıyı /.../” (Karalayev, 2013, s. 377)

Kazak Türkçesi

Kazak Türkçesinde artıklı (küsurlu) sayılarda esasen “ne kadar, kaç” anlamına gelen *neşe* (< neçe) yanı sıra *qañşa* (< kaçça) “ne kadar, kaç” soru sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir.

---

¹ Bu durum bize Türkiye Türkçesindeki *yüzsuyu* “onur, haysiyet” birleşik kelimesini hatırlatmaktadır. *Yüzsuyu* kelimesi aslında Farsça *أبرو* (okunuşu: âb-e rû) “yüz suyu, şeref, haysiyet” kelimesinin Türkçeye kelimesi kelimesine anlamca aktarılmasından ibarettir (Olgun-Drahşan, 1967, s.2). İngilizcede bulunan *odd* kelimesinin “acayip, bambaşka; tek, iki ile bölünemeyen; küsur, tam sayıdan artan; ara sıra meydana gelen artan şey” (Redhouse, 1991, s. 671) anlamlarından “acayip, bambaşka” için Özbek Türkçesinde çok defa *ğälâti* kullanılır. Bizce, yanlış çeviri sonucunda, bu kelime sayılardan sonra gelerek *küsür* anlamında kullanılmıştır: *a thousand odd kilometers away* → *ming ğälâti kilometr uzâqlık* “bin küsur kilometre uzaklık.” Sonuç olarak Özbek Türkçesinde gelecekte *ğälâti* kelimesi küsur anlamında kullanılan bir *galat-ı meşhur* olabilir.

/.../ Zarıqhan otuz-qanşa adammen kelip qosıladı. “/.../ Zarıqhan otuz küsur adamla gelip katılır” (Şäkenuli, 2013, s. 62).

Jer betinde qırıq neşe elde qazaq bar bolsa /.../. “Yer yüzünde kırk küsur ülkede Kazaklar varsa /.../” (Şäkenuli, 2013, s. 88).

Günümüz Kazak şiirinde Doğu Türkçesinin klasik şiirinde olduğu gibi ancak *niçe* yerine *qanşa* kullanılarak hem abartı hem de küsurat bildirmek için kullanılmaktadır:

Zaman öñdep bastağı / Kün qalpağın, / Zuvlap ötip baradı, / Mın qanşa ağıñ. “zaman başlarındaki güneş kalpağını yükseltirken, binlerce şair hızla göçüp gider” (Rahmet, 2011, s. 23).

Kazan Tatar Türkçesi

Kazan Tatar Türkçesinde küsur ifadesi için *niçe* soru kelimesinden yararlanılmaktadır.

[Şagıyr] /.../ *Uygurlar malın aşap tuymadı gubernator. Ki bér yöz niçe yél kulgan zolımı hettin aştı. – dip yazdı*. “Uygurların malını yiyip doymadı vali. Ki yüz küsur yıl yaptığı zulmü haddini aştı. – diye yazdı” (Eydi, s. 125)

Başkurt Türkçesi

Başkurt Türkçesinde de *küsur* için *nise* (< *niçe*) soru kelimesinden yararlanılmaktadır.

Ul yětměş nise yeşěnde ině, /.../ “O yetmiş küsur yaşında idi, /.../” (Höseyénov, 2000, s. 41)

Sayı + kaç yapısının oluşmasında Farsça etkisi

Artıklı (küsurlu) sayıların oluşumunda yer alan *hunca* veya *kaç* anlamına gelen kelimelerin klasik dönem Türk şiirinde bolca kullanılması, bu alanda büyük etkisi olan Farsçaya da bakmayı gerekli kılmaktadır. Mürsel Öztürk, *Farsça Dilbilgisi* kitabında *küsur* bildirmek için asıl sayının sonuna *اند* ”end” eki getirilir ve araya *و* “vav” konur demekte; verdiği cümlede de *هفتاد و اند سال* “yetmiş küsur yıl” örneği bulunmaktadır (1988, s. 121). Farsça-Türkçe Sözlük’te de *اند* ”end” için “birkaç, küsur” açıklaması vardı (Olgun-Drahşan, 1967, s. 35). Öte yandan Ferzane Devletabadi² de konuyla ilgili sorumuza cevaben küsur için günümüz Farsçasında *ندی* “endi” kelimesinin kullanıldığını bunun da kökünün *اند* “kaç” olduğunu belirtmiş, *ی* +î ekinin de belirsizliği güçlendirdiğini eklemiştir. İnternette bu konuda bolca örnek bulunmaktadır.

² OSEGÜ öğretim üyesi Doç.Dr. Ferzane Devletabadi’ye verdiği bilgilerden ötürü husûsen teşekkürlerimi bildiririm.

Farsçada, Türkçe “kaç” anlamında چند ve “bu kadar, bunca” anlamında چندین kelimeleri de bulunmaktadır (Kanar, s. 24). Bu kelimelerin belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar oluşturup oluşturmadığı yönünde ise Öztürk’ün kitabında herhangi bir açıklama yoktur (1988, s. 121). Ancak internetteki kimi Farsça sayfalarda “kırk küsur yıl” için چهل و چند سال veya چهل چند سال ibarelerinin kullanıldığı görülmektedir. Aşağıdaki Farsça cümlede geçen چهل چند سال kelime grubunu Ferzane Devletabadi, “kırk küsur yıl” olarak çevirmektedir.

همه با هم از خواب چهل چند سال پر یندند “Hep beraber kırk küsur yıllık uykudan uyandılar.” (http: - 4)

Bu da bize en azından Fars konuşma dilinde چند “kaç” kelimesinin de belirsiz artıklı (küsurlu) sayı oluşturmada kullanıldığını göstermektedir. Belki Türkiye Türkçesi konuşma dilindeki küsur yerine kullanılan diğer kelimelerin yazı dilinde kullanılmaması gibi Farsçada da resmî dilde اندی veya اند kullanılırken konuşma dilinde ilaveten چند vardır.

Özellikle Devletabadi’nin verdiği bilgiler sonucunda bize Farsçada “kaç” anlamına gelen اندی veya اند kelimelerinin artıklı (küsurlu) sayı sıfatı oluşturmada kullanılması, birçok Türk lehçesindeki neçe ve kança kelimelerinin söz konusu görevde kullanılmasında bir etkisi olabileceğini düşündürmektedir. Ancak gerek tarihî gerekse günümüz lehçelerinde özellikle de Türkiye Türkçesinde bunça ~ bunca ~ munça, ança ~ anca ~ onca, bu kadar, şu kadar vb. miktar sıfatlarının kullanılması yönüyle Farsçadan ayrılmaktadır. Öte yandan bilindiği üzere Başkurt, Kazak ve Kırgız Türkçeleri Farsçanın etkisinin oldukça az olduğu lehçelerdir. Bunlarda, hatta bizzat Manas destanında neçe ve kança kelimelerinin söz konusu işlevde kullanılması, bizce bu yapının Türkçe içinde gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca Farslarla iç içe yaşayan bölgelerde yetişen Türk şairlerinin hemen hepsinin aynı zamanda Farsça da yazmaları Türkçede gelişen bu yapının söz konusu şair ve ediplerce Farsçaya aktarılmış olması da ihtimal dâhilindedir (Farsçadaki Türkçe etkilerini gösteren çalışmalardan birkaçı bk. Azmun, 2007, Balcı 2014, Kızılözen, 2019, Çokol 2019).

Sonuç

Görüldüğü gibi gerek tarihî gerekse günümüz Türk lehçelerinde Türkçe kökenli “kaç, ne kadar” anlamına gelen neçe ~ kaç ~ kança soru sıfatları ile “bu kadar, o kadar” anlamlarına gelen bunca ~ onca ~ şunca miktar zarfları on ve katları olmak üzere yüz, bin, milyon, milyar vb. ana sayılardan sonra kullanılarak belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar oluşturmaktadır. İlaveten özellikle Türkiye ve Azerbaycan lehçesinde çok defa, Özbek lehçesinde ise nispeten +çA eşitlik hâli eki yerine Arapça kökenli kadar kelimesinin kullanılması beraberinde Türkçe bunca, onca ve şunca yerine “bu kadar, şu kadar, o kadar” kelimelerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bu

durum tarihî metinlerimizdeki *bunca* ve *anca* yerine söz konusu üç lehçeyi “bu kadar, şu kadar” kelime gruplarıyla da *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* oluşturmaya sevk etmiştir.

Artıklı (küsür) sayıların türetilmesinde Türk lehçelerinde en yaygın kullanılan kelimenin *nice* “kaç, ne kadar” değişkeleri olduğu görölmektedir. Öte yandan *qa soru kökünden türeyen “kaç” kelimesi Türkiye Türkçesinde, *qańça* ise Kazak, Kırgız ve Özbek lehçelerinde bu işlevde kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde *küsür* anlamına gelebilecek Türkçe kökenli kelimeler artık yalnızca konuşma dilini yansıtan metinlerde görölmektedir. Resmî yazılarda ise Arapça kökenli *küsür* kelimesi hâkimdir. *Küsür* kelimesinin alıntı olması, *artıklı (küsurlu) sayı* düşüncesinin alıntı olup olmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Ancak Türk lehçelerinde genel olarak Türkçe kökenli kelimelerin kullanılması, ek olarak bilhassa bir noktada Kırgız ansiklopedisi niteliğindeki Manas destanında “kaç” anlamına gelen *neçe* ve *kańça* kelimeleriyle *artıklı (küsurlu) belirsiz sayılar* türetilmesi, bu tip düşünce tarzının Türklerde zaten bulunduğunu bizzat göstermektedir.

Sonuç olarak Türkçedeki sayı sıfatlarının da bu bilgiler ışığında yeniden sınıflandırılması, ayrıntılandırılması gerekmektedir.

TARANAN ESERLER

Abdulmaged, F. N. (2019). *Kerkük Türkmen Şairi Hasan Kevser'in Hayatı ve Güneş Kuşları Adlı Şiir Kitabının İncelenmesi*. T.C. Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Ali, S. (2007). *Kuyucaklı Yusuf*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ata, A. (1997). *Nāşirü'd-dīn bin Burhānū'd-dīn Rabğūzī, Kışaşü'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları) I*. Ankara: TDK.

Behbudiy, M. (1999). *Tanlangan Asarlar*. Hazırlayan: Begali Qosimov. Taşkent: Ma'naviyat.

Damar, A. (2007). *Yoksulduk Dünyayı Sevdik*. İstanbul: Kırmızı Yayınları

Ergin, A. Ş. (1996). *Yozgatlı Mehmet Said Fennî Dîvanı*. Ankara: Kariyer Matbaacılık Ltd. Şti.

Ergun, S. N. (1936). *Âşık Ömer, Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Semih Lütfi Matbaası ve Kitabevi

Ersoy, E. – Ay, Ü. (2017). *Hoca Dehhânî Divanı*. Ankara: TÜBA Yayınları. ISBN: 978-9944-252-85-0

Ersoy, M. A. (2021). *Safahat*. Hazırlayan: Necmettin TURİNAY. Ankara: Türkiye BüyükMillet Meclisi Yayınları.

- Rabg‘uziy (1991). *Qisosi Rabg‘uziy Ikkinçi Kitob*. Hazırlayanlar: Ergash Ismoilovich Fozilov – Abdullo Yunusov – Hamidullo Dadaboyav. Taşkent: Yozuvchi.
- Rahmet, S. (2011). *Kögildir Şabit Öleñder jıynağı*. Alma-Ata: Dünüyejüzi Qazaqtarı Kawımdastıǵınıñ “Ata-jurt” baspa ortalıǵı.
- Rəhimov, E. (2008) “İslam Ümmətinin Bir Neçə Fırqəyə Bölünməsinin Doğru Anlamı”. *Bakı Dövlət Universiteti İlahiyat Fakültesinin Elmiy Məcmuəsi*. sayı 9. Yıl: 2008. s. 209-227
- Sabir M.Ə. (1962). *Hophopnamə*, I c., Bakı: Elm.
- Sayar, A. (2002). *Çelo*. İstanbul: Ötüken Neşriyat AŞ. Yayınları.
- Solmaz, G. (2019). https://www.edebiyatdefteri.com/resim/ekitap/edebiyatdefteri_com_siir_2344.pdf
erişim: 03.02.2003
- Şäkenulı, J. (2013) *Jänibek Batır*. Hazırlayan: Ğalım Qalibekulı. Alma-Ata : Merey Baspası.
- Tulepov, A. (2013). *Islom va Aqidaparast Oqimlar*. Taşkent: Sharq
- Tulum, M. (1977). *Tursun Bey, Târih-i Ebü'l-feth*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Usmonova, N. (2020) “O‘zbek Kinosi O‘z Tomoşabinlarini Xorij Seriallariga Boy Berib Qoyayotgandek” <https://www.uza.uz/uz/posts/zamon-kutib-turmaydi-kinematografiyaga-nazar>
erişim: 17.10.2022
- Winegardner, M. (2007). *Baba'nın İntikamı*. Çev. Pınar Öcal. İstanbul: 1001 Kitap Yayınları.
- Xolmatov, O. (2020). “Alisher Navoiy Diniy Ilmlar Sohibi”. *O‘zbekiston’da Ilmiy-Amaliy Tadqiqotlar” Mavzusidagi respublika 15-Köp Tarmoqli Ilmiy Masofaviy Onlayn Konferentsiya Materiallari (13-qism)*. Taşkent: Tadqiqot. s. 208-209
- Yaqublu, N. (2007). *Azərbaycan-Polşa əlaqələrində M. Ə. Rəsulzadənin rolu*. Bakı: Adiloğlu nəşriyyatı
- Yavuz, K. (2007). *Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayrı (Gülşen-nâme) – Metin ve Aktarma*.
<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10685.girispdf.pdf?0> erişim: 05.01.2023
- Yıldız, S. (2016). Mehmed Âkif'e Dair -1: Dünya Görüşü -2
<https://www.edebiyatdunyamiz.com/index.php/biyografi/59-makaleler/yazarlarimizdan/942-mehmed-akif-e-dair-1-dunya-gorusu-2> erişim: 10.02.2034
- Yiğit, Y.- Keleş, E. (2018). *İbadat Negizgi diniy Maalumatlar*. Çeviren: Azat Toktonaliyev. Ankara: TC Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Yücel, B. (1995). *Bâbü'r Divânı* (Gramer-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım). Ankara: AKM.

Zordun S. (2014). *Ana Yurt (Romandin parça)*. Uyğur Pen. No: 43, s. 4-20.

KAYNAKÇA

- Ayan, H. (1981). *Leylâ vü Mecnûn*. İstanbul: Dergah.
- Azmun, Y. (2007). “Türkçe-Farsça Semantik İlişkilerine Genel Bir Bakış”. *Türk Dilleri Araştırmaları - András J. E. Bodrogligeti Armağanı*, sayı 17. s. 23-82.
- Balcı, Mustafa (2014), *Türkçe-Arsça İlişkileri Türkçenin Farsça Üzerindeki Etkilerine Dair Bir İnceleme*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Çokol, E. (2019). “Farsçaya Kopyalanmış Bazı Türkçe Kelimeler Üzerine Anlambilimsel Bir inceleme”. *Türkoloji Dergisi*, sayı 23 (2), s. 288-311. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/issue/50187/527810>
- Doğan, N. M. (1996). *Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn Metin-Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar*. İstanbul: Çantay.
- <http://lugatim.com>
- <https://sozluk.gov.tr>
- Kanar, M. *Farsça Dilbilgisi*. <https://turuz.com/index/view/a700509e7e2f686308c84c70c50b397b3a68b36c> erişim: 15.12.2022
- Kızılözen, Cihangir (2019). *Farsçada Türkçenin En Eski İzleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- O‘zbek Tilining Izohli Lug‘ati*, 5 cilt, (2008), Hazırlayan: Komisyon, Editör: A. Madvaliyev. Taşkent: Davlat İlmiy Nashriyoti.
- Olgun, İ. – Draşan, C. (1967). *Farsça - Türkçe Sözlük*. Ankara : Ankara Üniversitesi.
- Öztürk, M. (1988). *Farsça Dilbilgisi*. Ankara: TTK
- Yudahin, K. K. (1998). *Kırgız Sözlüğü Cilt I-II*, (çev. Abdullah Taymas), Ankara: TDK.
- Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük* (1991). İstanbul: Redhouse Yayınevi.

Extended Abstract

In Turkish grammar literature, numeral adjectives are classified as *asıl sayı sıfatı* “principal numeral adjective”, *sıra sayı sıfatı* “ordinal adjective”, *kesir sayı sıfatı* “fraction adjective”, *üleştirme sayı sıfatı* “distribution adjective” and *topluluk sayı sıfatı* “community adjective”. This classification is insufficient to define the type of numeral adjectives in structures such as *yetmiş küsur yaşında* “seventy-odd years old”, *yüz kadar insan* “about a hundred people” and *kırkın üzerinde insan* “more than forty people”. Here in this article, we propose the concept of *belirsiz artıklı (küsurlu) sayı sıfatı* “indefinite residual number adjective” for the type of numeral adjectives found in structures such as “one hundred-odd years old”. Therefore, we call the adjective part here as *belirsiz artıklı (küsurlu) sayılar* “indefinite residual numbers”.

In both historical and contemporary Turkish dialects, different words are used while rounding the relatively unimportant parts after the numbers *ten* and above (*ten, twenty ... hundred, thousand, hundred thousand, million, billion, etc.*). In fact, it is possible for these numbers to be called infinite residual number adjectives because they are used as adjectives. The opinion that is wanted to be expressed during a speech is supported with integers. Indeed, integers play a highlighter role in expressing an opinion. However, in cases where even the highlighted integer value is exceeded, that is, the integer does not fully meet the expressed amount, some words or phrases are used to express the part that is implicitly exceeded: *kırk küsur yıl* “forty-odd years”, *bir milyon şu kadar para* “a million-odd moneys”, etc.

In today’s Turkey Turkish, the Arabic origin the word “küsur” is used in the written language for this purpose. In the spoken language of Turkey Turkish, in other Turkish dialects and historical Turkish written languages, question words meaning “how many, how much” or adjectives meaning “this much, that much” are used for this purpose. What is most common among them is the interrogative adjective *nice* “how many, how much” and its allomorphs. On the other hand, the word *kaç* derived from the question root **qa* is used in this function in Turkey Turkish, and *қанча* in Kazakh, Kyrgyz and Uzbek dialects.

In fact, in Turkish dialects, there are other words or lexical groups that are used to emphasize a certain number and to indicate the increasing part of the number implicitly: Words such as *fazla, aşkın, çok, üstünde* and *üzerinde* in Turkey Turkish are examples of these. In addition, the words *oshiq, oshgan, ziyod, ortiq, ko‘p* in Uzbek Turkish and *ашык, ашуун, ашкан, артык, көп* in Kyrgyz Turkish can be added to these examples.

These numbers, which we call indefinite residual numbers, essentially take on the task of numeral adjective in Turkish: *kırk küsur yaş* “forty-odd years old”, *yetmiş şu kadar yıl* “seventy-odd years”.

The maximum number of different expressions for indefinite residual numbers are found in Turkey Turkish. For this purpose, words or lexical groups such as *küsur* in the written language of Turkey Turkish and *bunca, şunca, bu kadar ~ şu kadar ~ o kadar etc.* in the spoken language are used. These are often reinforced by the word *bilmem* “I don’t know”: *Yüz bilmem kaç kişi gelmiş.* “a hundred-odd people came.” On the other hand, the Arabic-origin قدر “kadar” word in Turkey Turkish has largely assumed the quantity function of the +çA case of equative suffix in General Turkish. Therefore, instead of *bunca* and *onca* in historical Turkish written languages, “bu kadar, o kadar” is used many times now. For example, instead of the expression “*bin bunca can*” used in historical periods, it is now called “*bin bu kadar can*”. As in this example, the use of the “bu kadar” structure to indicate the increasing part of the number is also encountered in Uzbek and Azerbaijan Turkish. In our opinion, this situation stems from the influence of Ottoman intellectuals in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century.

In the classical period poetry, the numbers *one hundred, one thousand* and *one hundred thousand* carry the expression of multiplicity, extremism and exaggeration, apart from their real meaning. When words like *nice, bunca* or *anca* are used after these numbers, the numbers largely lose their quantitative value and begin to mean “more than the largest number”.

For example, Babur, in the first line of the following couplet, says, “Dear, she reproaches my soul a hundred times and my heart a hundred-odd times.” Here, the poet uses the word *yüz* “hundred” in a sense such as “many, innumerable”. When he says *yüz ança*, he means something like “more than many, more than most”.

Cānga kıılır yüz sitem köñlüme yüz ança hem

Köz ağızur cūy-ı gam şūh-ı belā cūyıdın (Yücel, 1995, s. 174)

Besides historical and contemporary Turkish written languages, in the *Manas* epic, which is almost an encyclopedia for Kyrgyz culture, indefinite residual numbers are expressed with the words *neçe* and *kança*, which mean “how many”. In addition, the derivation of indefinite residual numbers with the word *bunca* by Âşık Ömer, one of the Anatolian-Crimean folk poets, shows us that Turkish needs such an expression and meets this need with Turkish words.